

SİYASAL BİLGİLER FAKÜLTESİ TARİHİNDEN BİR BELGE

Prof. Dr. Özer OZANKAYA

“Muallimler Mecmuası” Cumhuriyet’in ilk yıllarında yayınlanan ve hem Türk eğitim tarihi açısından, hem de Türkiye Cumhuriyeti’nin nasıl temelli bir demokratikleşme devinimi olduğuna bir başka kanıt olması özelliği ile dikkatle incelenmeğe değer bir dergidir. Yazı devrimine değin arap abecesiyle yayınlanan derginin 1924 yılı, Mayıs ayı sayısında Siyasal Bilgiler Fakültesi’nin tarihi bakımından incelenmeğe değer olduğunu daşündüğüm bir belge yayınlanmıştır. “Mülkiye Mektebinin Yeni Teşkilâtı” başlıklı yazı, bu eğitim kurumunun 1859’da kuruluşundan sonra 1877’de ve 1913’de geçirdiği değışiklikler ile 1915’de kapatılarak Darülfünun’a bağlanmasına ilişkin bilgiler verdikten sonra 1923’de, Eğitim Bakanlığının isteğı üzerine, örgütlenişinin ve ders izlencesinin ne olması gerektiğı konusunda okulun öğretmenler kurulunca hazırlanan yazılı görüşü aktarmaktadır.

Belge tümüyle aydınlatıcı olmakla birlikte, ilk bakışta dikkatime çarpan iki olguya değinmeden geçemeyeceğim: 1) O günün bilim dili çok yoğun biçimde arapça ve farsçayla dopdolu olmasına karşın, okulun ders izlencesine ‘Osmanlıca’ ya da ‘Türkçe’ diye bir derse de, ‘Beden eğitimi ve spor’ diye bir derse de yer verilmemiştir. Anlaşılan o günkü eğitimciler, bu konuların yüksek öğretime bırakılmaması gerektiğini, çünkü ilk ve orta öğretim kurumlarının en başta gelen görevlerinin ana dili öğretmek ve vücut bakımı alışkanlığını ve zevkini kazandırmak olduğunu düşünmek gibi bir eğitim bilim yanılgısına(!) düşmüşlerdi. Bunun yerine öğren-ciye haftada en az altı saat kitaplıklarda araştırma yapmak görevini vermişlerdi.

2) İkinci dikkate değer nokta da Mülkiye Mektebi’nin gerek örgütlenişinin, gerekse ders izlencesinin nasıl olması gerektiğini okulun öğretim kuruluna sorma tutumu ile ilgilidir.

Aşağıdaki belge, Mülkiye öğretim kurulunun bu konulardaki yazılı görüşünü ve Muallimler Mecmuası’nın sunuşunu günümüz abecesi ve dilile içermektedir.

“MÜLKIYE MEKTEBİNİN YENİ TEŞKİLÂTI”

(Muallimler Mecmuası, Mayıs 1924, Sayı 21, s. 735-740)

Eğitim kurumlarının gelişimini izlemeğe ve onlara ilişkin birer tarihçe hazırlamağa gerek var; Muallimler Mecmuası hizmetinin üçüncü yılında bu konuyla yakından uğraşmak istegindedir.

Mülkiye okulu yeni bir döneme giriyor; bunun gerekçesine ilişkin yazılı görüş örneğini ve bölümlerinde okutulması önerilen derslerin yeni izlencesini olduğu gibi aşağıya alıyoruz.

Mülkiye okulunun siyasi, idari, mali bölümlerini içermek üzere 1913 yılında düzenlenmiş bulunan öğretim izlencesinin ivedi olarak incelenip gelecek öğretim yılı başlangıcından başlayarak uygulanmasında ne gibi yarar ya da sakıncalar bulunabileceğine ilişkin görüşlerin tutanakla belirtilmesi gereğini anlatan 3 Aralık 1923 gün ve 1048/264 sayılı bakanlık katı yazısı üzerine daha önce sunulmuş olan izlence öğretmenler kuruluca incelenmiş ve okulun bugünkü izlence ve amacıyla örgütlenişi ve ülkenin gereksinimleri genel olarak göz önünde bulundurularak aşağıdaki görüşlerin saptanıp sunulması uygun bulunmuştur.

Kurumun bir kat daha gelişmesini amaçlayan bakanlık katı buyruğunun ülkenin yaşamsal gereksinmelerinden esinlenmiş bulunduğu apaçık olmakla birlikte, öğretmenler kurulu temelli bir kaniya varmış olarak görüş belirtebilmek için incelemelerini yalnız bölümlere ayrılma konusuy-la sınırlandırmayarak, kurumun kuruluşunu ve sürdürülmesini gerektiren nedenlerle daha sonraki aşamalarını ve izlencelerini incelemeye gerek görmüş ve sonuç olarak Mülkiye Mektebi'nin bölümlere ayrılması durumunda günümüz gereksinmelerine daha uygun bir biçimde görev yapacağı kanısına varmıştır.

Gerçekten 1859 tarihinde yalnız idare memurları yetiştirmek üzere açılan ilk Mülkiye Mektebinden sonra, 1877'de daha yetkin bir örgüt ile yeniden kurulan bu bilim kurumunun amacı, o zamanki tüzüğünün de incelenmesinden anlaşılacağı üzere devletin, idari, siyasi ve mali (: sırasıyla kamu yönetimi, dış ilişkiler ve maliye, ÖO.) her türlü görevli gereksinimini karşılamak idi. Mülkiye Mektebi'nin bu koşullar içinde ve 1892'de biraz daha geliştirilerek uzun süre başarıyla görev yaptığı bilinmektedir. 1908'de Meşrutiyetin kurulmasıyla bu kuruma daha çok önem verilmiş, izlenceleri düzeltilmiş ise de, okulu bitirenlerin birikimi savsaklanmış ve yetişen gençler bir kurala bağlı olmayarak türlü devlet kuruluşlarınınca gelişigüzel çalıştırılmıştır. Ancak 1913'de her kuruluş için gerekli olan görevlilerin ayrı özellikleri göz önüne alınarak Mülkiye Mektebi'

nin üç bölüme ayrılması ilkesi düşünülmüş, ancak bu yolun da ürün vermesine olanak kalmadan Mülkiye Mektebi 1915'de kaldırılarak üniversiteye dönüştürülmüş ve devlete görevli yetiştirmek görevi bu son kuruma verilmiştir. Oysa yatılı ve özel bir disiplin ve yönetime bağlı olan ve izlencesinde hukuk, iktisat, maliye, tarih, coğrafya alanlarına giren türlü bilimler bulunarak bitirenlere bir devlet görevlisine gerekli olacak, çok derin değil, ama yeterli ölçüde türlü bilgiler veren ve görece geniş bir ufuk açan Mülkiye Mektebi'nin görevini, amacı tümüyle bilimsel olan, değişik bilgilerden çok bilimsel uzmanlaşma sağlaması gereken ve kuşkusuz Avrupa'daki benzerleri gibi gündüzlü olup öğrencisine pek az koşullar yükleyen üniversitenin yerine getirmesi doğal değildi. Birinci Dünya Savaşının bunalımlarına karşın bu gerçek pek kısa bir sürede ortaya çıktığı içindir ki, Mülkiye Mektebi'nin kaldırılmasından daha üç yıl geçmeden yeniden kurulması gereği duyulmuştur. Bu gereği pek keskin bir biçimde duyan o zamanki İçişleri Bakanlığı, yalnız kendi gereksinimini karşılar bir biçimde ve kendisine bağlı olmak üzere Mülkiye Mektebi'nin kurulmasına girişmiştir. Ancak yeniden kurulan Mülkiye Mektebi'nin izlencesi daha çok kamu yöneticisi yetiştirecek biçimde düzenlenmiş olmakla birlikte, bu son dönemde yetişen gençler yalnız İçişlerinde görev yapmamış ve başka devlet kuruluşlarının gereksinimi ve isteği dolayısıyla Eğitim, Maliye, İktisat ve dahası Dışişleri Bakanlıklarına bağlı görevler üstlenmişlerdir. İçişleri dışındaki öbür devlet kuruluşlarının kimi kez Mülkiye çıkışlı olanları çalıştırmak zorunluluğunu duyması da doğaldır. Çünkü sözü geçen kuruluşlar için gerekli olan görevlileri yetiştirecek bir okul ya da hizmet-içi yöntemleri bulunmadığı bilinmektedir. Daha önce var olan Maliye Görevlileri Okulu (Memurin-i Maliye Mektebi)nun son yıllarda kapanmış olması ile Maliye Bakanlığı da öbür devlet kuruluşlarının durumuna girmiştir. Belirtilen görüşe göre, ilgili türlü devlet kuruluşlarınca da doğal olarak duyulan ve kavranan gereksinimler, bu yolda gerekli önlemlerin alınmasını zorunlu kılmaktadır. Her bakanlığın kendi gereksinimine göre ayrı bir kuruluş ortaya çıkarması gerek mali nedenlerle, gerekse bu kuruluşları yürütecek görevlileri bulmadaki güçlükler dolayısıyla olanak dışı bulunduğundan, Mülkiye Mektebi'nin ona göre düzeltilmesiyle bu sonucu elde etmek en uygulanabilir bir çözüm olur. Aslında okulun bugünkü izlencesi İçişlerine görevli yetiştirecek biçimde yapılmıştır. Oysa Dışişleri ve Maliye görevlilerine de gerekli olan bilimlerin önemli bir bölümü İçişleri görevlileri ve bunun da ötesinde bütün kamu görevlileri için zorunlu olduğundan, bugünkü durumda bu kurumda okutulmaktadır. Görüldüğü gibi ayrı kuruluşlar kurmaya kesin gerek bulunduğu şöyle dursun, tersine bölümlerin ayrılması durumunda her bölümün kendine özgü dersleri dışında kalacak olan derslerin ortaklaşa okutulmasına olanak bulunacaktır ki Mülkiye Mektebi'nin bugünkü bütçesi-

ne küçük bir ek yapılmak yoluyla karşılanması gibi bir sonuç elde edilecektir.

Bu görüşlere bağlı olarak Mülkiye Mektebi'nin İdari, Siyasi ve Mali olmak üzere üç bölüme ayrılmasını yapılabilir ve kolay uygulanabilir gören öğretmenler kurulu, bir yandan 1913 yılı izlencesini, Paris'teki Sciences Politiques okulunun izlencelerini incelemiş, öte yandan okulun mali gücü ile gereksinimlerini ve öğretim görevlilerini gözönüne alarak, sonuçta her üç bölüm öğrencilerinin izlemesi gereken ortaklaşa derslerin çoğunlukta olması dolayısıyla amacın, ilk iki yılı ortaklaşa olmak üzere üç yıllık öğretim ile elde edilebileceği kanısına varmış ve ilişkide sunulan ders dağıtım çizelgesini düzenlemiştir. İzlencenin incelenmesinden anlaşılacağı üzere 1913 yılı izlencesinde kimi gereksiz dersler görüldüğünden bunlar çıkarılabilmiş ve böylece bütçenin çok kabarmasına gerek kalmaksızın uygulanabilecek bir tasarı ortaya çıkmıştır. Bölümlerin ayrıldığı yılda bile az sayıda bir kaç dersin ortaklaşa okutulması olanaklıdır. Özel bir özenle düzenlenen ilişkideki izlencenin gereksinimleri karşılamaya yeterli ve uygulanabilir olduğu kanısı bulunmakla birlikte, ilgili bakanlıklarca belirtilebilecek görüşlere göre kimi değişikliklerin daha yapılabileceğine eklemeye gerek yoktur.

Mülkiye Mektebi'nin sözü geçen değişikliklere göre düzeltilmesi ile görev ve hizmetlerini daha yetkin bir biçimde yerine getirmesini sağlayacağı kuşkusuzdur. Ancak şu yönün de ek olarak sunulması uygun görülmüştür ki, kurumdan en büyük ölçüde yararlanılması için, Mülkiyeyi bitirenlerin haklarını, görevlerini ve birikimlerini saptayan Mülkiye Mektebi tüzüğü'nün bir an önce yürürlüğe konulması için gerekli olan işlemlerin bitirilmesi zorunludur. Ülkenin gereksinimleri bakımından varlığına zorunluluk bulunduğu apaçık bir gerçek olan Mülkiye Mektebi bugünkü durumuyla ülkenin kamu yöneticilerine olan gereksinimini karşılamaya yaramakta ve buna yetmekte olup, bu durumda yetiştirdiği öğrencilerin başka meslekler için de değerli birer yetişkin insan özelliğini elde ettiği yadsınamaz; ancak yönetim görevlileri için gözlemlenen zorunlu gereksinimlerin uluslararası ilişkiler ve iktisat meslekleri için de aynı güçlülük ve yoğunlukla duyulduğu açık olduğuna göre, her şeyin bir uzmanlık dalı oluşturduğu yüzyılımızda bu bölümlere gerekli görevlilerin de uzmanlaşmaya götüreceği adımlar ve fırsatlarla daha iyi donanmış olarak yetişmelerini sağlamak için Mülkiye Mektebi'nin yukarıda sunulan açıklamalarda ve ilişkideki izlencede gösterildiği üzere iki yıl ortaklaşa olmak ve üçüncü yıl da idari, siyasi, iktisadi uzmanlık bölümlerine ayrılarak bir yıl içinde uzmanlık sağlamaya daha elverişli bir ortam hazırlaması gereken dersler daha ayrıntılı olarak gösterilmek üzere öğretimin izlenmesi yararlı olacağı ve yukarıdaki görüşlerin uygun bulunması du-

rumunda okulun yeni örgüte uygun olarak düzenlenmesi için bir geçiş dönemi kabul edilerek amacın üç yıl içinde ve yavaş yavaş elde edilmesi yoluna gidilmesi ve siyasi bölümün gerçekten yabancı dil bilen öğrencilerden oluşturulmasını sağlamak üzere bu bölüme alınacak öğrencilerin ayrılması sırasında bir yabancı dili yeterince bilmenin temel koşul sayılması ve Avrupa'daki benzerlerine uygun olarak öğrencinin bitirme sırasındaki olağan sınavlardan başka, bölümlerin ana derslerine ilişkin konular üzerine kapsamlı bir yazılı sınava sokulması uygun olacağı düşünülmüş olmakla, sunulan bilgilere göre gereğinin yapılması bakanlık katının yüce takdirlerine sunulur.

Mülkiye Mektebi'nin Ders Dağıtım Çizelgesi

Ortaklaşa Sınıflar (İki yıldan kuruludur)

Dersler	Birinci Sınıfta Haftada Saat	İkinci Sınıfta Haftada Saat
Medeni Hukuk	4	4
İdare Hukuku	3	2
Anayasa Hukuku	2	1
Devletler Hukuku	2	3
İktisat Bilimi	3	3
Maliye Bilimi	2	3
Ticaret Hukuku	1	1
Türk Uygarlık Tarihi	2	2
Coğrafya	2	2
İstatistik	1	1
Fransızca	6	6
Toplam	28	28

Mülkiye Mektebi'nin Bölümleri ve Ders Dağıtım Çizelgesi

Uzmanlık Sınıfları (İdari ve Mali Bölümler için 1 yıl, Siyasi bölüm için iki yıldır)

Siyasi Bölüm DERSLER	1. Yıl Haftada Saat	2. Yıl Haftada Saat
Siyasi Tarih (Avrupa, Amerika Devletleri)	2	1
Siyasi Tarih (Asya Devletleri)	2	—
Türkiye Siyasi Tarihi	2	1
Devletler Hukuku	2	2
Andlaşmalar Tarihi	1	1
Konsolosluk Hukuk ve Görevleri	—	1
İktisat Politikası ve Ticaret Andlaşmaları	1	—
İktisadi Coğrafya	2	—
Kamu Hukuku	2	—
Diplomatik Haberleşme	2	2
Basın ve Haber-Alma	—	2
Fransızca	6	6
Yabancı Dil	6	6
Toplam	28	22*

* Haftada altı saat kitaplıklarda yapılacak incelemelere ayrılmıştır.

İdare Bölümü		Maliye ve İktisat Bölümü	
Dersler	Haftada Saat	Dersler	Haftada Saat
İdare Hukuku	3	İktisadi Doktrinler Tarihi	2
Ceza Hukuku ve Ceza Hukuku Usulü	3	Para, Kredi, Borsa, Banka	4
Türkiye Din Tarihi	1	Karşılaştırmalı Mali Yasalar ve Borçlanmalar	2
Medeni Hukuk	4	Medeni Hukuk	4
Maliye Bilimi ve Mali Yasalar	2	Maliye Bilimi ve Mali Yasalar	2
Sosyal Ekonomi	2	Sosyal Ekonomi	2
Tarım Ekonomisi	1	Tarım Ekonomisi	1
İktisadi Coğrafya	2	İktisadi Coğrafya	2
Kamu Hukuku	2	Gümrük Yasaları	1
Halk Sağlığı	2	Genel ve Kamusal Muhasebe	2
Fransızca	6	Fransızca	6
Toplam	28	Toplam	28